

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
KOMPENSACIJŲ UŽ YPATINGAS DARBO SĄLYGAS KOMPENSAVIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

2012 m. vasario 6 d. Konstitucinio Teismo (toliau – KT) nutarimu buvo pripažinta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (toliau – Laikinis įstatymas) 8 straipsnio 1 ir 2 dalys tiek, kiek jose nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šiose dalyse nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą ir verslą“. Nors KT tiesiogiai nepasisakė dėl išmokų už ypatingas darbo sąlygas perskaičiavimo Laikinojo įstatymo pagrindu, tačiau 2014 m. kovo 7 d. KT nutarime, aiškinant to paties teismo 2012 m. vasario 6 d. nutarimo esmę, teigiama, kad „įstatymų leidėjas, Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalyse nustatytu teisiniu reguliavimu sudaręs prielaidas dirbantiems tam tikrą darbą ar užsiimantiems tam tikru verslu senatvės pensijų gavėjams senatvės pensijas sumažinti daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslų neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams būtent dėl to, kad jie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, suvaržė Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą jų teisę laisvai pasirinkti darbą arba užsiimti tam tikru verslu, nes įgyvendinus šią jų teisę jiems paskirta senatvės pensija vien dėl to, kad jie dirbo tam tikrą darbą ar užsiėmė tam tikru verslu, buvo mažinama daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslų neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams.“

Atsižvelgiant į tokį KT vertinimą, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT), sprenddamas ginčą dėl išmokos už ypatingas darbo sąlygas sumažinimo, suformavo tokią praktiką, jog „KT pripažino Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 ir 2 dalių tiek, kiek jose nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaraujančiomis Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, o pagal Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje apibrėžtą pensijų gavėjų sąvoką pensijų gavėjais yra laikomi ir kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjai, padaryta išvada, kad pareiškėjui nepagrįstai buvo neišmokėta kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas dalis.

Taigi, remiantis KT ir LVAT išaiškinimais bei vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, darytina išvada, kad darbuotojai, kuriems buvo sumažintos išmokos už ypatingas darbo sąlygas laikotarpiu nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d. turi teisę į sumažintos išmokos dalį analogiškai kaip ir dirbusieji ir senatvės pensijos sulaukę pensininkai.

Todėl siekiant atstatyti socialinį teisingumą kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjų atžvilgiu, teikiamas šis projektas.

Projekto parengimo tikslas – nustatyti kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas, kurios buvo sumažintos 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d. pagal Laikinojo įstatymo 8 straipsnį, kompensavimo tvarką.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Pirminis projekto rengėjas - Algimantas Dumbrava.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas kompensavimo tvarka nustatyta Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo našlių ir našlaičių, maitintojo netekimo, ištarnauto laiko, valstybinių pensijų, kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas, rentų, kompensacinių išmokų, šalpos, slaugos ir priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinių kompensacijų dalinio kompensavimo įstatyme. Remiantis šiuo įstatymu 2020 m. buvo kompensuota 10 procentų, negautos kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas dėl Laikinojo įstatymo taikymo, sumos.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projekte siūloma grąžinti sumažintos kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas dalį, kuri buvo neišmokėta, taikant Laikinojo įstatymo 8 straipsnio nuostatas.

Kompensuojamąsias sumas asmenims siūloma išmokėti 2022 ir 2023 metais, išmokant po 45 procentus kompensuojamosios sumos kiekvienais metais.

Mokant kompensuojamąsias sumas, asmenų prašymų nereikalauti, išskyrus tuos atvejus, kai kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas mokėjimas pasibaigęs.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, būtų kompensuoti tie praradimai, kuriuos 2010-2011 metais patyrė kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjai.

Neigiamų siūlomo teisinio reguliavimo pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Kriminogeninei situacijai, korupcijai įstatymas įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Teikiamas įstatymo projektas verslo sąlygoms ir jo plėtrai įtakos neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, galiojančių teisės aktų keisti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymo projektą, įgyvendinamųjų teisės aktų rengti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įvertinus tai, kad kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjų skaičius nėra didelis ir 2010-2011 metais ne visi iš jų dirbo, kompensavimui reikalingų lėšų poreikis būtų apie 5 mln. eurų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimo ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai: „kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas“, „kompensavimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia:

Seimo nariai

Algimantas Dumbrava

Aušrinė Norkienė

Agnė Širinskienė

Ligita Girskienė

Dainius Kepenis

Aurelijus Veryga

Asta Kubilienė

Antanas Vinkus

Rimantė Šalaševičiūtė

Robertas Šarknickas

Gintautas Kindurys
Deividas Labanavičius